
Vrata: prostorski in simbolni prehodi življenja

Polona SKETELJ

Kustodinja, Slovenski etnografski muzej

308

Slovenski etnografski muzej odpira vrata že 90 let. V letošnjem prazničnem letu smo jih odprli z razstavo o vratih kot prostorskih in simbolnih prehodih življenja. Z njo vabimo obiskovalce, da spoznajo znane-neznane spremljevalce življenja, jih nagovorimo k razmišljanju o vratih njihovega življenja in jih popeljemo od vrat do vrat, od prehoda do prehoda, do pomembnih mejnikov, ki spremljajo človeka od rojstva do smrti.

Razstava nagovori obiskovalce z besedami: »Vrata so del vsakega od nas, so del življenja! Dnevno jih srečujemo, jim pripadamo, jih opazujemo, se jih neštetokrat dotaknemo, jih s spoštovanjem, s pričakovanjem, z zadržanostjo, z radovednostjo odpiramo, se za njimi skrivamo ali z njimi razkrivamo ... Imeti vrata pomeni imeti dom, varnost, prostor pripadanja. Vrata vabijo, da jih prestopimo, so pot, prehodi od rojstva do smrti. Odprta so priložnost, upanje, zaprta zasebnost, občutek miru ali razočaranje in utesjenost. Ali o vratih razmišljamo, jih sploh poznamo in zaznavamo kot zveste spremljevalce skozi življenje? Ali so preprosto tu, in le kadar se nam odprejo ali zaprejo, se zavemo, kaj pomenijo? Morda kdaj pa kdaj pred njimi postojimo in premišljamo, kako naj jih prestopimo, kdo se skriva za njimi in kaj nas čaka onkraj. Jih pogosteje široko odpremo ali tesno zapremo?« Razstavne vsebine združuje osem poglavij: Prehod tisočerih pomenov, vrata doma, v zrcalu vrat, odprta vabijo, zaprta varujejo, izdelovanje in ohranjanje, v ujetništvu zaprtih vrat, vrata življenja, vrata preteklosti za prihodnost. Širino obravnavane vsebine nakazuje labirint vrat življenja, ki obiskovalcem nudi in enem mestu zgoščeno izkušnjo prehajanja od vrat do vrat skozi življenje. Na poti lahko razmišljajo o vratih doma, vratih v svet, vratih pravice, vratih srca, vratih spoznanja, vratih časa, vratih spominov ... se srečajo z vesoljem in izstopijo skozi Vrata v prihodnost. Le katera bodo zanje naslednja najpomembnejša vrata?

Na razstavi so na ogled vrata iz vse Slovenije: iz različnih muzejskih in zasebnih zbirk, celo vrata, ki so jih lastniki sneli in prinesli v muzej za namen razstave in jim jih bomo po koncu razstave vrnili. Nekaj jih je tudi iz nekaterih tujih muzejskih zbirk. Poleg vrat so na ogled tudi ključi in ključavnice, vratno okovje ter kamnoseško in mizarsko orodje. Na 1000 m² obiskovalce pričakajo vrata ljubljanske stolne cerkve, grajska, šolska, poštna, zaporniška, številna zunanja in notranja vrata slovenskih domov ter vrata gospodarskih poslopij. Ob tistih iz 17., 18. in 19. stoletja so na ogled sodobna vrata: steklena, avtomatska drsna, hitrotekoča dvizna, vgradna drsna, nevidna, zlita s steno, industrijsko izdelana notranja lesena, aluminijasta. Ključi in

ključavnice pa obiskovalce vodijo od najstarejših arheoloških primerkov do sodobnih ključavnic na prstni odtis. Poleg samih predmetov je na ogled tudi slikovno gradivo in avdiovizualni posnetki o dogajanju na vratih ob življenjskem in letnem ciklu. Razstava skozi vse razstavne vsebine nagovarja z vprašanji, vabi k dotikanju, odpiranju, kukanju v prostore za vrati in spodbuja občutenja z zvoki. Predstavljeni so tudi številni reki in odlomki proznih besedil, ki govorijo o vratih kot simbolnih prehodih.

Razstava nagovarja tudi najmlajše, ki jih skozi razstavne prostore vodi maskota razstave Kuža, varuh hišnih vrat. Slepim in slabovidnim so namenjeni dotikalni elementi (rezljana polnila vrat, kapitli, kljuke, tolkalca), vsi obiskovalci pa se lahko pozabavajo z odklepanjem in zaklepanjem lesenih in kovinskih ključavnic ter se na ta način seznanijo z mehanizmom njihovega delovanja in njegovim razvojem.

Razstava je nastajala v času, ki ga opredeljujemo kot čas gospodarske krize, v katerem je pomembno povezovanje med ljudmi, združevanje znanj, vedenj in želja. Ko sem bila kot avtorica razstave soočena z zahtevno postavitvijo že zaradi narave samih eksponatov, ob zavedanju, da bo osrednja razstava ob 90. obletnici Slovenskega etnografskega muzeja in dejstvu, da s strani države nismo prejeli dovolj sredstev, sem se odločila, da usmerim prizadevanja v iskanje podjetij in posameznikov, ki bi jih vsebina zanimala in bi v njej prepoznali potencial. Pot ni bila lahka. Pri nekaterih velikih in uspešnih podjetjih sem naletela na zaprta vrata. Kljub temu so se povabilu odzvali priznani slovenski proizvajalci vrat pa tudi druga uspešna slovenska majhna

.....

in velika podjetja. Nekateri so se odločili za prispevek v denarju, drugi v delu in materialu. Vsi skupaj pa so doprinesli, da smo lahko pripravili sodobno, atraktivno in vsebinsko zaokroženo razstavo. Gre za celovito sodelovanje, ki ga načrtujemo tudi za ves čas trajanja razstave, tako da bodo s strani muzeja deležni pozornosti, ki si jo zaslužijo. Njihova imena so navedena tako ob razstavljenih predmetih kot v spremljajočih publikacijah. Razstava je primer dobrega sodelovanja s podjetji, ki delajo s srcem, iščejo nove poti, ki jim časi, v katerih živimo, pomenijo izziv in ne breme, ki vidijo širše družbeno poslanstvo ustvarjanja in delovanja.

Razstava je zasnovana interdisciplinarno, v sodelovanju s kolegi arheologi, arhitekti, umetnostnimi zgodovinarji, zgodovinarji pa tudi posamezniki, ki se ukvarjajo z obnavljanjem in izdelovanjem vrat in vratnega okovja. Posebna zahvala gre vsem kolegom kustosom v pooblaščenih in državnih muzejih ter galerijah, ki so na široko odprli vrata depojev in pomagali na poti odkrivanja vrat. Neprecenljiv prispevek pri oblikovanju in zasnovi postavitve razstave pripada arhitektoma Mihi Kajzljju in Mojci Gregorski, MODULAR arhitekti. Za končno podobo razstave so zaslužni še številni drugi, ki so poskrbeli za grafično oblikovanje in oblikovanje svetlobe, interaktivne in zvočne ter pedagoške in didaktične vsebine, vizualno etnografijo, pridobivanje slikovnega gradiva, fotografiranje in restavriranje, tehnično pomoč pri postavitvi razstave in prodajo v muzejski trgovini.

Razstavo, ki govori o vratih in ljudeh, ki so jih izdelovali, za njimi in z njimi živeli, pa tudi o njihovem simbolnem pomenu za vsakega človeka, zaključujem z mislijo, da bodo vrata večni spremljevalec človeka, ne glede na spreminjanje oblike bo njihov simbolni pomen ostajal nespremenjen. Razstavljenata vrata s svojimi zgodbami mnoge obiskovalce spodbudijo k razmišljanju o vratih njihovega življenja. Številne tovrstne zgodbe obiskovalcev smo že zapisali, zbirali pa jih bomo do zaprtja razstave. Razstava o vratih torej odpira Slovenskemu etnografskemu muzeju vrata do ljudi, skozi široko odprta vrata muzeja pa jih hkrati vabimo, naj vanj čim pogosteje vstopijo.